Eyvind Johnsons

K R I L O N S R E S A

F R I L I T T E R Æ R S Æ R I E No. 6

Litteraturen om mennesker i okkuperte land er foreløpig så som så. Det har blant annet sin grunn i at den for det meste er skrevet av mennesker som hadde det travelt med å komme ut av landet, og på den andre siden av grensen kanskje hadde det litt for travelt med å solidarisere seg med dem som sitter igjen. Derved er de kommet i skade for å oje seg litt for meget om hvor forferdelig det er. En slik litteratur kan være velment nok, men d den vil lett få noe anpusten over seg. Man må enten hjage seg opp for å lese den, eller også får man et slags trykk for brystet. I begge tilfelle blir pustemåten nesten viktigere enn ordene, og etterpå sukker man uvilkårlig: Vind, vind.

Den beretning om forholdene i Norge man får lese i det følgende er ikke flyktig. Den er hentet fra annen del av Eyvind Johnsons trebinds-serie om Johannes Krilons krets. Hvert bind er på ca. 500 sider. Det er ikke kortpusten litteratur. Enkelte vil hevde at man må gi seg for god tid. Den som får sjansen til å lese bindene - man bör ta nr. 2 först - vil oppdage at det rolig tempo med.digresjonene er uttrykk for et kulturprogram. Det samme sa Mumle Gåsegg i en av sine lysende okkupasjonspetiter gav uttrykk for når han så på Fremnæsfergen som sakte og stille gled fram og tilbake mellom strendene med lange pauser på begge sider: "Det er nydelig å se på noe som ikke går fort." Det var i lynkrigens tid, sommeren 1941 da Johannes Krilon vandret over grensen f r a Sverige for i all ulovlighet - som vi faktisk sier når folk gjör noe mot tyskernes önsker - å se og höre hvordan folk i Norge, hans venner i Tröndelag hadde det. Tempoet blir deretter. Preget av de langsomme mennesker han kommer til, preget av dem som e r i okkupasjonen.

Ingen nordmann vil lese denne skildring uten å föle takknemlighet mot den som skriver. Ikke fordi han har vært motig og gått dit han ikke behövet å gå for selv å höre hvordan vennene - vi, hans venner - har det under tysk beskyttelse. Takknemligheten skyldes snarere en rolig fölelse av at han m å t t e gjöre dette. Johannes Krilon har mange vanskeligheter å kjempe med både i sin virksomhet i Stockholm og omegn og han har personlige sorger og bekymringer og han har mange kulturelle interesser som i og for seg kan kreve sin mann. Derfor tar det da også tid för h.. han kommer vestover til vennene. I boken tar det halvannet tykke bind, men du er ikke i tvil om at han vil komme, og denne sikkerhet gir deg mer enn en flammende appell fra en offiser til hest som hilser deg med sverdet. Den gir deg en viten om at du lever videre andre steder enn her. Du lever i din venns tanke i Sverige. Så lenge du lever er du ikke glemt, og han er ikke som vinden.

Eyvind Johnson har vist sin omtanke også på andre måter. Han er den ansvarlige utgiver av "Håndslag" som fra måned til måned er blitt brakt oss fra hånd til hånd. Ved hjelp av noen av de beste. De som går fra öst til vest. La også dette fragment om Krilons Resa gå fra hånd til hånd, og får du lyst, så se til at du skaffer deg alle tre bindene og les dem i rolige stunder. Får du så trang, skal du sende Eyvind Johnson en hilsen tilbake. Ikke bare i tankene, men i ord som kan leses. Et håndslag skal möte håndslag.

ooooo0000ooooo

Av Eyvind Johnsons

KRILONS RESA.

Kap. 25.

Det er unödig risiko å dra dit ut, sa Sverre. Jeg synes ikke du skulle ta den.

Krilon smilte til ham; så ble han alvorlig.

- Det er kanskje unödig, sa han. Jeg vet jo hvordan det kan være der. Men på en måte er det imddlertid viktig også. "Jeg kom til deg i hjemsökelsens time", eller hvordan det nå står skrevet. Jeg kan ikke sitere det helt nöyaktig. Av deg får jeg vite fakta. Meget av det visste jeg fra för av. Jeg er full av fakta nå, likesom alle som kommer over til Sverige herfra. Jeg vet hvordan forræderne og de andre oppförer seg. Jeg kan fortelle svenskene hva de selv har i vente hvis de kommer under den samme beskyttelse - og hvor viktig det er å kjempe mot det onde til det ytterste.

- Du er selv en budbringer som trengs på den andre siden av grensen, sa Sverre.

- Ja kanskje. Men jeg vil treffe Ola först. Forstår du meg: hos ham ser jeg dypden i det hele. Han er det norske folk.

- Jeg skal hjelpe deg så godt jeg kan, sa Sverre. Jeg vet hva du mener. Ola er det norske folk mere enn vi andre, om man kan uttrykke det på den måten. Han trengte ikke noe forbillede. Han bar det inni seg allikevel. Vi vet meget om ham nå, en dag burde han få en bauta. Han frakter folk over - gang på gang har han vært ute med skuta. Han besörger en stor del av vår nåværende eksport til England. För var det fisk, nå er det mennesker.

- Men selv blir han her.

- Han blir fordi han mener han trengs, sa Sverre.

- Slike som ham trenges alltid, overalt.

- Han er av det slaget som ikke kan beseires, sa Sverre. Ikke av armeer, ikke av tortur. De kan ikke beseire det höyeste menneskelige i ham. Dette finnes hos mange nå. Men en del har det kostet anstrengelse å nå dit, det har tatt sin tid. Hos Ola fantes det med en gang, - det var der ganske enkelt. Ingen behövde lære ham hvordan han skulle te seg. Alt kunne han. Han tok soldater og forrædere til fange, har du hört om det ? Han kunne ha tatt livet av dem, det hadde vært lett og liketil. Men nei, de skulle stilles for domstol, sa han. Vi må frakte dem dit vi har vår domstol. De som er krigsfanger er krigsfanger. De som er forrædere er forrædere. Vi kan ikke opphöye oss til loven, men vi skal stille dem for våre egne dommere. Det er våre lover vi forsvarer. Om våre dommere er der borte nå, så må vi före våre fanger dit også, sier han.

Sverre og hans fåmælte kamerat Martin skaffet de nödvendige klær og papirer. Under den förste delen av reisen kunne ikke Krilon följge den gamle veien utover fjorden: Han og Martin måtte ta over land. Natten deretter entret de en lettrodd skjekte, som de fikk på et sted.

Hele natten rodde de i den dype skyggen under det bratte fjellet. De rodde forbi steder hvor Krilon hadde vært för, små hvite gårder med grå, forblåste værbitte gavler mot vest, som han kjente igjen: han visste til og med navnet på mange av dem som bodde der eller hadde bodd der.

De fisket, det var for å gardere seg mot kystbevåktningen. De hadde snöre ute, "skei", et hvitblinkende torskesluk med tungt

sökk, og fisketröer med kort snöre og langeskinn som agn. Agnet flöt som et lett glitterdrag i vannskorpen, og de fikk småsei. Når de hörte en båt töffe lenger ute, lå de i strömdraget tett opp under land og fisket.

Fjordgapet lå stille. Det ville snart bli fjære sjö, og da ville de få hjelp av den sterke utströmmen. Bevoktningsfartöyet var nå like ved dem. De lörtet på hodene som gamle, likegyldige fiskere. Det var en sköyte, en beslaglagt fiskersköyte. På fordekket stod en oppmantert mitraljöse og to mann stod på akterdekket med karabin. Sköyten gikk tett oppunder dem. Men praiet dem ikke. Den saknet bare på farten. Krilon satt og viklet opp et snöre i bedagelig tempo. Bevoktningsbåten gjorde en sving utover, vendte, passerte dem på ny og forsvandt innover fjorden.

En stund senere kom en mer hurtiggående, bensindrevet båt forbi. Den rev opp vannet i krappe sjöer. De så en del offiserer ombord. Ute i fjordgapet, bak de bratte öyene og den lange landremsen fra Beiarn inn mot Östrått og Höybakkén så de en jager på vei mot Stjörnfjorden. Röyken hang som en svart fane langt etter den.

- De har igjen noen ennå, sa den fåmelte Martin.

De begynte å ro igjen og holdt seg så tett under land som bare mulig. Det lysnet, om en stund skulle sola komme. Inne i en låten vik lå en annen vaktbåt. Inne på land lå en lang, flat barakke hvor de tydeligvis lå og sov mens de ventet på en hurtig seier i Russland. Karene fikk passere uten videre.

Noen kilometer lenger ut gikk de selv i land. De dro båten over sleip tang og glatte steiner opp til et forfallent, gammelt båtnaust. Da de vel hadde spist og slöyet fisken, gikk de over knausene og ned til Ola Tranvågs vik. De satte seg på höyden overfor huset og stirret utover. Klokken kunne være omtrent fire.

- Vakkert, sa Martin.

Langt til havs syntes en og annen röyksöyle. Öyene lyste nakne som i et månelandskap i den skarpe morgensolen. Nedenfor dem lå de hvite husene. Og på den andre siden av bukta lå også hvite hus med vestsiden gråpisket av regn og vind. Olas sköyte lå opptrukken på ruller og stivet av for reparasjon. Militærmyndighetene hadde altså ikke tatt den ennå. Lenger ute i viken lå lettbåtene fortöyet, og på grusen nede i fjæra lå "vesleprammen". Innerst i bukten lyste en ny barakke furugult.

Krilon fylte lunger og hjerte med alt dette. Tanglukten og tjæreduften fra den store, grå sjöboden, lukten av törrfisk, av nyslått höy fra engen, fra skorstenene hvor en fin eim av röyk fulgte den loddrette röyksöylen som langsomt löstes opp til ingenting. Og han fylte sitt hjerte med synet av havflekken bak huset, mjölkespannene og körelne på benken ved inngangen og det rolige solblinket fra vindusrutene. Tiden stod stille en kort stund.

- Vakkert hos n'Ola, sa Martin.

- Dette kan de allikevel aldri greie å ta, mumlet Krilon. De vet tydeligvis ikke hvorledes de skal oppföre seg midt i alt dette. Det virker som om de hadde mistet bruksanvisningen på denne naturen og dette landskapet, - om de hadde noen den gangen de stövlet iland.

- Aldri, sa Martin.

Krilon tok kassen med duen, som han hadde stilt ved siden av seg på en knaus, gjorde lös steinen som han hadde festet som sökk, i tilfelle de skulle ha blitt tatt av bevoktningsbåtene, og fjernet den grönne duken som var festet omkring.

- Jeg lovet å sende en hilsen til en i Sverige når jeg var framme, fortalte han langsomt og omstendelig. Og nå kan jeg si at jeg er framme. Han skrev noen linjer i sin notisbok, rev ut siden, rullet den sammen og puttet den inn i en liten aluminiumskapsel. Mens duen hakket i seg noen erter, festet han kapslen under den ene vingen på den og forklarte videre:

- Det er et budskap fra meg herfra. Litt komisk kanskje det hele. Ja, under andre forhold ville det je vært meget komisk. Selv er jeg den förste til å innse det. Men det er av stor betydning at en hilsen når en viss person. Selv blir jeg også en slags due, skjönt jeg flyr en del tyngre.

- Ja, sa Martin med en overraskende varme i stemmen, vi er virkelig glade for at du kom. Det kan bli nyttig. Jeg vet ikke riktig hvorledes.

Krilon reiste seg og gikk ned gjennom fjellrevnen mot vannet. Han holdt duen mellom hendene og mumlet noe, som löd som en besvergelse.

Så sa han ganske höytidelig:

- Fly nå: Og pass deg for alle farlige fugler, min kjære venn.

Den rörte vingene. Först langsomt. Så kom noen raske vingeslag og da de varme hendene lösnet sitt myke grep, hevet den seg og begynte å kretse noen meter over deres hoder. Siden steg den i sirkel. Skrudde seg opp en stadig videre spiral, sökte; nå flöy den noen hundre meter ut mot havet. De satt nede i revnen og följte hvorledes kompassnålen inne i fuglen holdt på å innstille seg, fiksere retningen. Plutselig vendte den innover viken igjen, flöy rett over hodene på dem, videre over Olas hvite gård og innover mot fjellene. Höyere og höyere, til slutt var den bare en liten prikk som de såvidt kunne skjelne med öynene.

Rett sydost, sa Krilon med kompasset i hånden. Nå går vi ned. Det ryker av skorsteinen.

Han gikk ut på klippekanten og hev den tomme kassen i vannet. Den flöt med utströmmen, vippet på bölgene og nikket et farvel. Den ville fortsette langt og kanskje stanse en eller annen vaktbåt, som ville kretse omkring den. Kanskje til og med skyte på den og forsiktig fiske den opp til menn som skjulte sin redsel bak barske ansikter, tykke uniformer og som under skrikende kommandoord ville undersöke den.

Krilon smilte og han og Martin klöv langsomt ned revnen og fulgte den bratte stien ned til Olas gård.

De holdt på med höyingen. Det var langt mellom stråene i år. Ola var blitt magrere siden sist, og han virket ennå lenger og mer senet. Han tok imot Krilon uten mange spörsmål.

- Du kommer vel med noe godt etterson du kommer hit, sa han.

Gamle Tranvåg, far hans, hadde blitt ennå mer kroket. Han satt og bötte garn.

- De har tatt og ödelagt mye redskap for oss, og i vinter ble en hel del borte, sa Ola. Vi hadde soldater her i huset og för. Det bodde fullt opp både her og borte i brakka. Men nå er de visst dratt nordover, om de ikke er i Russland. Så er det bare tre mann igjen der borte. Det er det meste de kan unnvære. For å bli en hel mann må de visst være tre, ser det ut for. Skal en være no til mann etter deres mening må en ha seks armer og bein, seks öyne og minst tre pekefingre til å trekke av med.

Kona hans, Sine, et stort lyst kvinnemenneske, lo höyt. Hun lo fordi det ikke var noen soldater i huset lengre, fordi Ola var hjemme og fordi han kunne prate med Krilon akkurat som om tiden ikke hadde gått. Tennene lyste kvite i den brede, moderlige munnen, men öynene var engstelige.

- Han Krilon er seg sjæl lik - nesten, sa hun. Men han er blitt magrere. Har vel gått formye da ?

- Jeg var for feit, sa Krilon. Jeg merket det ikke selv, men jeg var nok for tjukk.

- Du får bli gardsgutt her noen dager, sa Ola.

Han var stadig sikker i sin oppförsel og beveget seg uten tegn til nervösitet, men han var nærmere, mer direkte i alt enn tidligere. Noe overflödig var kanskje skallet av.

- De tok hesten i fjor, sa han. Men sköyta fikk jeg beholde.
Öynene lyste.
- De behöver fisk.
Oppe ved et tjern hadde de ennå tre kuer. Ola kalte stedet med stor ironi for sin sæter. Bua lå bare tjue minutters vei ovenfor gården. Barne og konas foreldre var der og.
- Det er bare bra om barna ikke er hjemme om de skulle komme og hente Ola, forklarte hun.
Gamle Tranvåg spurte interessert om misjonsvirksomhetens trivsel i Sverige, og Krilon svarte som best han kunne. Han trodde det gikk bra, men hadde vondt for å nevne noen detaljer. Noen misjonærer er i alle fall ute, sa han.
- Bare vi får ut gjestene, skal nok vi og sende ut misjonærer, mente gubben.
Særlig var det Afrikamisjonen som lå ham på hjerte. Ola hörte på med et svakt smil.
- Han far följer med i alt, sa han. Og han har nok vett på litt av hvert, men han er så interessert i denne misjonen.
Gubben klödde seg i det glisne, jernfargete skjegget med bötenålen og de lyse öynene plirte mot Krilon.
- Vi skal ikke sende misjonærer til Afrika, India og Kina - etterpå - sa han. Alle behöver ikke reise så langt. Det kan trengs hos folk på nærmere hold.
Han trodde sterkt og fast på Vårherre, men mente at nå kunne Vårherre trenge skikkelig hjelp. Ikke her så mye, sa han, vi har hjulpet oss sjöl i mangt, og ikke finns det en eneste quisling rundt hele Tranvågen.

Under disse fine, blikkstille sommerdagene i 1941, mens Russlands armeer allerede i flere uker var tilintetgjort, utslettet, utryddet, omringet, knust, söndermalt, splittet, avgjörende og endelig beseiret, og mens de römte, overgav seg, slos ned og jagdes helt til Ural, og alle skip i Atlanteren senktes minst to ganger, var Johannes Krilon en fornöyd gårdsgutt hos Ola Tranvåg og bodde på et loftskammers. En undersetsig, bred kar med ganske lang skjeggstubb.
Han hadde gitt Ola den utenatliste han hadde fått i Trondheim og Martin hadde gitt sin. Det var på dem de skulle reise.
Når vaktsoldatene kom langs veien ved sjöen, stod Krilon og holdt i et garn for gamlingen, eller rakte en hammer til Ola, som holdt på å sette et par nye bord i sköyta. Vaktstyrkene var en korporal og to mann. De gikk alltid sammen. Iblant badet de på den langgrunne stranden utenfor barakken og skrek ubegripelig skarpt og höyt, omtrent som unge jenter; men skrikene löd så underlig ensomme og melankolske.
Ola arbeidet iherdig på sköyta. En dag ved höyvann sjösatte de den. Gamlingen og Krilon greide spillet, mens Ola og Martin stöttet og bakset. Den gled fint og jevnt ut og ble liggende og vugge. De la den ytterst ved moloen og hele ettermiddagen slet Ola med petroleumsmotoren. Den töffet og struptes, töffet igjen og gikk omsider perfekt.
- Jeg kan alltids få den i ustand om det skulle trengs, lo Ola, beksvart i ansiktet.
Krilon stod ovenfor ham, på dekk.
- Men petroleum da ?
- Vi får omtrent ingenting. Bare så vi kan gå til utskjærene og inn igjen.
- Men til - de lange reisene da ?
- Da har vi annen olje naturligvis.
Öynene ble lyse igjen.
I kvellingen for de ut med not og line. Bevoktningspatruljen kom marsjerende langs stranden i mekanisk takt. Först korporalen og etter ham begge soldatene i bredde, alle med karabiner. De

gjorde holdt ved bryggen. Ola tittet opp, tok fram fiskercertifikatet og viftet med det. De hadde sett det mange ganger, et slitt papir, fullt av oljeflekker. Korporalen kikket på det og det hadde ikke forandret seg.
- Papirene, sa Ola til Krilon.
Krilon halte opp sitt papir fra over-allen og rakte det til korporalen. Det var en ung mann med et trett, skivt ansikt, med et jaget uttrykk og döde öyne. Munnen var knepet sammen som ved intens tankevirksomhet. Han tok attesten med förergestus, han erobret den, beseiret den og leste at fiskeren Harald Viken, 44 år gammel fra Inderöya, var en fisker som var fisker, gift, parthaver i fiskesköyte nr. så og så tilhörende Nord-Tröndelag fiskerflåte. Da korporalen hadde erobret og beseiret papiret, lot han nådig sin hånd levere det tilbake med en ny förergestus. Etterpå kikket han på papirene til Martin og gamlingen. Han skulle like til å gjöre honnör, men ombestemte seg. Han stod igjen på bryggen da de drog utover viken, og ansiktet var fremdeles like uttrykkslöst. Soldatenes ansikter var åpnere, ikke så besluttsomt föreraktig. De var ganske fete, de ble gjödd og de fylte klærne vel.
Sköyten töffet utover mot de ytterste öyene med garnene i stevnen og torskelinene hengende på relingen. Gamlingen satt på en kasse og satte agn på krokene og Krilon hjalp ham. Det tok en time til grunnen utenfor förste holmen. Den sugende utströmmen var begynt.
De la ut garnene fra småbåtene og det ene glassflötet etter det andre plumpet overbord, dukket og kom opp igjen og lå og duppet. De hadde et åttefavners garn for sild også. Torskelinen med sild, blåskjell og sandorm som agn la de lenger ut, siden gikk de inn under en höy holme og spiste.
De lå der i fire timer. Nettene begynte å bli lange, men strakk allikevel ikke til. Lenger ut i fiskeområdet var et par båter til.
- Vi venter, sa Ola. Så lenge de får fisk av oss går det enda.
Et par ganger kom patruljebåten forbi; la til og kikket på papirene. En av mennene ombord snakket ganske bra norsk.
- Han var fiskeoppkjöper lenger nordpå, sa Ola, da patruljen var dradd avsted igjen. Vi solgte meget til ham for tre, fire år siden. Han kom först til Norge som krigsbarn etter forrige krigen og da var han i Trondheim.
De kom tilbake om en stund, de hadde nok ikke så meget å gjöre.
- En ny? spurte mannen og pekte på Krilon.
- Ja, mumlet Krilon og viste sin attest igjen.
- Hvor har De vært för ?
- På Inderöya. Les papiret.
Patruljen drog avsted igjen, ut til de andre.
- De kommer og ser når vi tar opp også, sa Ola. De har nemlig organisert alt grundig. De slöser bort en masse papir på det, men de får jo fisk. Men -
Öynene hans lyste i skinnet fra lampen som hang og oste i taket inni ruffen. Missionærblikket til gamlingen lyste også.
- Jaggu, sa gamlingen.
Et rekognoseringsfly gled over dem i lav höyde. De gikk ut på dekket og kunne se mennene der oppe. Et par mitraljöser pekte ut, vendte nedover som imperatoriske pekefingre.
- En tid skjöt de ofte på oss for å öve seg, sa Ola. Men det viste seg å være upraktisk. Det ble enda mindre fisk.
- Djevelen var tysk, sa plutselig gamlingen. Det skal visst være bevist av en danske som heter Ingemann eller Ingerman og som skrev en fortelling om det. For var det kanskje ikke i Tyskland som Martin Luther kastet et blekkhus på djevelen ? Jeg vet ikke

riktig hvordan Ingerman eller hva han het skrev, men det skal som sagt ha vært bevist at Fanden var tysker.

Hans öyne lyste mildt.

De tok opp garnene ved firetiden om morgenen: det ble noen kasser småtorsk, hvitting, litt kolje og en og annen flyndre. På krokene satt litt torsk og lyrtorsk.

De var nödt til å gå direkte til Kvalvåg, patruljebåten var ute og hentet dem. Oppkjöperen, som hadde vært krigsbarn, bestemte prisen. Kontrollanten gikk ned i lasterommet og snuste. Etterpå undersökte han i lommene til mennene. Da han med stor forsiktighet halte opp en salmebok av ytterlommen på gamlingens frakk, som hang i ruffen, lyste öynene til gamlingen igjen mildt.

- Jaggu, du trenger'n, sa han.

- Jeg er lei den nå, sa kontrollanten på gebrokkent norsk. Han hadde visst vært krigsbarn, han også.

- Bibelen blir vel for stor for deg, sa gamlingen.

- Bitte ?

- Jaggu, for stor, sa gamlingen. Så du får nöye deg med salmeboken så lenge.

- Jeg advarer deg, sa kontrollanten og slengte boken på benken og gikk opp.

De ble også kontrollert på bryggen i Tranvåg. De tre soldatene satt på bryggekanten og dinglet med benene og spyttet melankolsk i vannet. Så gikk de derfra i taktfast marsj men med slepende skritt. Heljernene på de kortskaftede stövlene deres gnisset mot strandgruset.

Et par timer senere kom to menn ned fra fjellet. De satt i kjökkenet hos den gjespende Ola og tok det med ro, for posteringen pleide å sove på denne tiden med alle sine seks öyne.

I kvellingen ble Krilon vekket av Ola, som stod ved vinduet i kammerset hans og kikket ut. Hans senete hals og de brede, kantede skuldrene avtegnet seg mot de lyse rutene.

- Vi skal ut om et par timer. Jeg tenkte det var best å fortelle deg hvordan det er för du bestemmer deg til å bli med.

- Er det våpen ?

- Ja, vi skal hente. Og det er ikke sikkert at vi - ja, kommer tilbake.

- Kan jeg være til noen hjelp ?

- Det kan du. Men det er jo ikke din krig.

- Det er min krig, sa Krilon og stod opp og klödde seg på brystet. Hva skal jeg gjöre ?

- Bære.

- Jeg er ganske sterk, sa Krilon. Du må ikke ta det for skryt, men jeg er ganske sterk, ihvertfall nokså kraftig.

- Men vi er i krig nå, sa Ola og vendte ansiktet mot ham. Det er en stille, nesten lydlös krig - ånei, ikke det, men man merker den ikke så meget sån utadtil. Vi - jeg vet ikke riktig hvordan jeg skal uttrykke meg - jo vi grupperer oss til angrep. Vi forbereder oss. Det har allerede kostet oss mange folk. Men det må gjöres.

- Jeg vil gjerne være til nytte, sa Krilon og drog på seg buksen. Og mens han knappet dem, sa han igjen:

- Det er også min krig.

Begge mennene var gått. De hadde visst hentet fisk og båret den et eller annet sted hen, den skulle videre til folk som trengte den.

Olas kone fulgte med ned til bryggen, det hadde hun ikke gjort kvelden för. Hun stod bak de tre soldatene som så sövnige ut.

- God fangst, da, Ola, sa hun. God fangst, Harald Vikan. God fangst, Martin. God fangst, far. Hun tok farvel med hver især. Vel hjem. Vel tilbake.

Da de kom ut fra viken, kröp Martin lengst inn i ruffen og åpnet en luke bak ovnen. Mellom ruffen og lasterommet fantes en liten bås. Der satt begge mennene fra Imorges.

- Vi trenger litt friskere luft, gryntet den ene. Den andre nikket bifallende.

- Nu er'e bynt på ny, sa han

Denne natten gikk de lengere ut på feltet, brakk ut nota og satte liner og sildegarn der de andre båtene hadde ligget natten i forveien. De så en av dem nede om styrbord, utenfor en liten, steil holme, den andre hadde kurs innover og gikk oppunder en annen holme, Litleskjæret, lengere nord.

Bevoktningsbåtene var innom og praiet dem i tur og orden, og de to nykomlingene måtte hele tiden holde seg nede i sin bås. Ola forhastet seg ikke. Da han var ferdig med å sette redskapen, styrte han med sakte fart ned på Litleskjæret og la til på innsiden. De kunne gå helt oppunder bergskrenten. I det svake lyset i nordvest mellom holmene så de en bevoktningsbåt rastlöst sökende. Bevoktningsflyet passerte over dem denne natten også. Mot den ennå lyse himmelen kunne de se maskingeværene peke ned som tagger. Månen var oppe men seilte inn i skyer; det blåste svakt fra öst.

Holmen var ikke mer enn femti, seksti meter bred her; det var bare bratt steinmasse, og kastet en dyp, mörk, skygge, som stadig tetnet. Ved halvtolvtiden var det tidvis helt mörkt.

Ola gikk stille på land og klatret over holmen. Han var tilbake igjen etter noen minutters forlöp.

- Det er klart. De har det i land. Vent litt.

Nå hörte de båten på den andre siden starte og gå rundt holmen. Den strök tett forbi som en skygge i mörket. Mennene på dekk kunne såvidt skimtes. Under holmen forsvandt båten helt i mörket, og de så bare det svake lyset fra skorsteinsröret. Helt mære hörte Krilon de rolige, lave stemmene:

- Vel hjem!

- Vel hjem!

De hadde kurs nordover og styrte oppunder den andre holmen. Lengere ut hörtes maskinduren fra patruljebåten. En lyskaster flammet brått opp mot himmelen et steds bak den andre holmen. Olas sköyte sank inn i et ennå dypere mörke. Men derute ble den andre båten fanget inn i lyskjeglen og fulgte i sine bevegelser av lyskasteren. Lyskilden kunne ikke ses. Den var skjult bakom en holme. Men det urolige lysknippet strålte hvitglödende mot det lille skroget. Patruljebåten fulgte etter i nordlig retning.

Etter en stund hörte de varselskuddet. Töffingen stilnet straks av.

- Henrik får greie det nå, sa Ola. Han har fått vondt i magen og må hjem etter dråper - eller hva som helst. Men nå er de i alle fall borte, så vi kan begynne.

De forhalte sköyta så den ble liggende og gnage helt kloss opp i klippehyllen. Gamlingen og Martin ble ombord - Ola, Krilon og de to andre gikk fra borde og tok veien over holmen. Det var langaktige kasser.

- Medisin, sa den ene av karene lavt. Deres egen. Den eneste som hjelper når.

De slet med kassene en dröy halvtime. Så var alt ombord, innstuvet i båsen mellom ruffen og lasterommet. I mellomtiden hadde gamlingen satt seil.

For en stabil bidevind seilte de sydover i mörket.

I en liten vik gikk de inn for å losse. Noen menn ventet i mörket der og tok imot uten et ord. De to nykomlingene ble igjen der. Ola gjorde vendereis med en gang og rakk til plassen oppunder Litle-

skjæret mens det ennå var mörkt. Det var begynt å regne, fint, yrende, i små tynne skurer, og vinden holdt på å snu. I den förste svake lysningen fra nordost hadde de rukket å bjerge seglene og få dem stuet unna. En halvtime senere startet de petroleumsmotoren og töffet opp mot fiskefeltet.

Den andre sköyten lå oppunder nordre holme, mens patruljebåten holdt seg helt i nærheten.

- Hvorfor lå den her ved Litleskjæret helt til vi kom ? sa Krilon.

- For å vite sikkert at det var vi. Og at vi ikke hadde vakt eller kontrollant ombord. Det hender jo at vi får slikt selskap. Særlig når det er smått om fisk. Og nå må Henrik skrive en lang rapport - håper jeg. De er glad i papir. Mye papir og stempler. Men det lender at de skyter med en gang. Det hender.

Hele sermonien fra morgenen i forveien gjentok seg, til og med senen med salmeboka da kontrollen tok imot den ved brygga i Tranvåg. Og inne i sjöbua patte de tre soldatene seg og stirret dystert likegyldig ut i det disige været.

Krilon sov hele dagen. Om kvelden fulgte han ikke med ut; han hadde fått annet arbeid.

- Du får hjelpe til å frakte kassene innover - om du vil, naturligvis, sa Ola. Far og jeg og en kar til klarer sköyta - vi er nödt til å gå ut - men i morgen natt kommer vi dit bort. Det er lördag og da går vi ikke ut på feltet. Martin og du får vente til det blir mörkt. Martin finner veien. De behöver hjelp derborte.

Krilon og Martin stod på brygga da sköyta gikk ut. Tredjemann var en kar fra nabogården. Sålenge soldatene holdt seg rundt sjöbua, syslet Krilon og Martin med redskaper og annet der inne.

Korporalen stod i döråpningen.

- WAS MACHEN SIE HIER ?

Krilon så på det hårde, mistenksomme ansiktet og på de to soldatenes lukkete, slöve miner. Han rystet på hodet. Forstod ikke.

Stemmen steg og ble skarpere.

WARUM BLEIBEN SIE HIER ? WARUM SIND SIE NICHT MITGEFAHREN ?

Fingeren pekte ut mot havgapet. Krilon rystet langsomt på hodet. Forstod fremdeles ikke. Om jeg viser at jeg forstår noe, kommer han bare til å spörre mer, tenkte han. Men det kan hende at de skyter allikevel. De kan gjöre hva de vil her nord. De har det kjedelig, de er spendte, ingenting hender, men de föler.

- Han kunne se hvorledes sinnet veltet opp bak korporalsjakken: den maktesløse makten. Martin, som hadde stått helt stiv bak Krilon, tok et par skritt fram. Stilte seg framfor Krilon. Det rykket i hans magre, mörke, tunge ansikt. Hjernen arbeidet. Leppene forsökte å forme ordene, og han fikk til slutt til noe, halvt motvillig.

- Nischt Boote. Arbeidö. Hier.

Martin pekte langsomt på færingen inne i bua, og på hammer, spiker, sag og öks.

Det spendte uttrykket i korporalens ansikt gled vekk. Mistenksomheten satt igjen, men nå hadde han i alle fall fått en forklaring. Uten et ord snudde han og skrek kommandoord til soldatene. Etter en liten stund trasket de tre soldatene i takt tilbake til sin barakke borte i viken. Den våte sandgrusen gnisset under heljernene.

Martin stod ved siden av Krilon og stirret etter dem. I det svinnende lyset skinte ansiktet hans hvitt og hardt av hat.

- De kan kanskje ikke for det, mumlet Krilon.

- Nei, sa Martin.

Og straks etter:

- Jeg vet ikke. Kanskje. Jeg vet ikke .

- Jeg vet ikke heller, sa Krilon.

De hamret og spikret en stund: de braket så det sikkert hörtes helt bort til barakken.

Da det begynte å mörkne ved ti-tiden, gav de seg ivei. Uten å veksle et ord gikk de rett opp fra gården, gjennom småskauen, fulgte stien over fjellet og passerte neste vik, hvor det også fantes en postering. De tok en omvei, og en time senere var de framme ved viker hvor de hadde lesset siste natt. Karene som ble igjen der, hadde s men med de andre fått unna en del av kassene, resten lå godt skjul De var to menn om hver kasse; det var et uvant og tungt arbeid for Krilon, seigt. Han svettet ganske mye, men kjente med et visst velbehag hvor godt hjertet arbeidet.

Kassene ble först båret opp til en slags etappesentral i fjelle hvor de fordeltes og ble fraktet videre på alle mulige måter som hi sener til forskjellige kanter, langs kysten, forbi posteringer og kontroller snodde de seg inn i landet og lå i skjul til dagen kom. Det gikk langsomt. Av og til måtte de föres ned til fjorden og fraktes et stykke i ly av nattemörket. Sentralen skiftet plass. Risiko var det overalt.

I löpet av de to timene de kunne arbeide, rakk de å få alt opp til förste etappestasjon og noen kasser ennå lenger innover i fjellet. Martin og Krilon kom tilbake til Tranvåg ved firetiden - for å rekke å være med ved oppropet og morgenbönnen, som Martin uttrykte det.

Da de nådde skrenten ovenfor gården, så de soldatene marsjere mot brygga. Det hörtes lang vei. Det småregnet. Korporalen kjente på dören til sjöbua. Den var ulåst. De forsvandt inn. Martin og Krilon gikk halvböyet bak buskene ned skrenten, kom inn i haven og kröp inn i huset gjennom et vindu på baksiden. En stund senere gikk de ut på dörhellen foran huset, strakte seg, gjespet så höyt de kunne og gikk ned mot sjöbua. Soldatene satt der og stirret, var som om de hadde sittet i bur. Og kanskje fölte de det slik. de hörte sköyta töffe inn på viken, reiste korporalen seg. De andr for opp. Så marsjerte de igjen.

Det hadde vært dårlig fiske i natt.

Lördagskveld, - og Krilon mintes hvorledes det var för. Da pleide man ro bort til dampskipsbryggen og vente på fjordbåten fra Trondheim, se etter om man hadde kjente ombord, få brev og aviser. På Ungdomshuset kunne det være dans, fjern lyd av trekkspill, de yngre sparket fotball eller strök omkring i helgedagsklær og ventet på å bli gamle nok. Slik en kveld var ingen båter på feltet.

Nå var det dödt. Det kom sjelden brev en likte å få, sa Ola, og aldri aviser som var lesende. En stor bundt Fritt Folk med papirhyssing rundt slengtes nå og da ned på brygga. Den fikk liggege der til noen sparket den på sjöen eller brukte den til stubbloftfyll. Den var så mye tykkere enn de andre avisene.

Ellers var bygda evig den samme.

Om natten fulgte Ola og gamle Tranvåg med. Gamlingen gikk krumböyd og forbausende fort og lett.

- För brukte jeg aldri å gjöre noe etter klokka ti en lördagskveld, sa han. Men det blir så mye som må tilgis etter dette her. Forresten så tar jeg synda på meg. Me må plagas litt i helvete me au.

Det var mange der i natt. De kunne nå være tre mann om hver ka fire om de ville, det gikk lettere og fortere. Ved det andre og tredje etappested ventet nye folk. En kjede av menn og unggutter, et transportbånd av muskler, av seig menneskevilje.

- En kan nesten regne ut hvor fort det går, selve hastigheten på det, sa Ola da de var på hjemvei i gryningen.

De gikk langsomt. Alle var trötte. Men gamlingen ville prate. Han spurte nytt om misjonen i Sverige og Krilon svarte så godt han kunne.

- Har du noengang hört om emissæren Purry ? spurte Gubben.

Krilon syntes han hadde hört navnet. Gamlingen hadde snakket om ham för i sommer.

- Det var en hyggelig mann, sa gamlingen. Han omvendte katolikker til lutheranere. Jeg likte ham godt. Har sett billede av ham en gang. Han hadde sånt et pent, svart skjegg. Men nå syns vi det ikke var så viktig med omvendelsene hans. Det var i Afrika. Vi behöver ikke sende misjonærene så langt siden. Det blir nok å gjöre for den som reiser kortere vei, - da.

Han myste fornöyd. Det var hans nye idé, som förmelig holdt liv i ham: Det Norske Misjonsselskap i Centraleuropa.

På söndagskvelden stakk sköyta med Ola, gubben og mannen fra grannegården ut, mens Martin og den ganske skjeggete Krilon spikret og hamret i sjöbua. En stund etter at soldatene hadde gått igjen, gav de seg i vei; de startet tidligere, for nå hadde de lengere vei og det var vanskelig om hjelp derborte. De rakk å frakte sin del av kassene nesten tre kilometer innover fjellet, til et lite tjern. Der skulle noen hente dem neste natt. Kjeden i den retningen gikk til Trondheimstraktene og kanskje videre. De kom sent tilbake. Det var blitt ganske lyst og fjorden lå grönnblå med dype morgenskygger under brantene.

Ovenfor gården bråstanset de. Sköyta var på vei inn mot brygga. På brygga stod de tre soldatene. De hadde montert opp noe. Det var et maskingevær. Dören til sjöhua gikk opp og noen soldater med karabiner og lyse grönne uniformer kom ut. Krilon talte til ni.

- Hva pokker er dette ?

- De skal ta Ola.

Martin hveste det inn i Krilons öre, der de lå og trykket seg ned mot jorda bak et par langbeinte björker oppe i lia.

- Og Ola har ikke sett dem ennå! K o m !

De huket seg sammen og sprang opp gjennom buskene, rundt, så at de så framsiden av huset. Flere lysegrönne soldater og to sivilkledte kom ut på trammen. Bak dem skimtet de Sine.

- De har kommet i natt og fått tak i Sine!

- Kan vi gjöre noe nyttig nå, Martin ?

- De må ikke få ta Ola nå! Han vet for mye og de kan få presset det ut!

- Hva tenker du å gjöre ?

Martin hadde trukket fram en stor armépistol. Krilon hörte knepet da han fjernet sikringen. Et öyeblikk etter hadde han skutt tre skudd i luften. En kort, hurtig serie.

- Kom!

De kröp over glatte steinheller og knasende mose. Så reiste Martin seg og begynte å löpe. Dernede skjöt de. Kulene slo an mot steinene nedenfor dem og skjente hvinende i alle retninger.

- Nå er de etter os! skrek Martin. Men vi skal först se om Ola hörte det.

De hadde nådd en senkning bak fjellknatten hvor de hadde fritt utsyn over fjorden. Derfra så de sköyten tverrvende ute i viken og siden runde odden og sette kurs mot syd.

Soldatene sprang over fjellet. To bar maskingeværet, en annen lavetten. En gruppe på fire mann kom oppover stien som gikk opp fra gården.

- Ola greier seg bare han kommer på land! peste Martin. Kan du löpe noe særlig ?

- Ajo, sa Krilon hesblesende. Jeg skal henge med.

De sprang. Kom over en höyde til og så igjen sköyta. Alt syntes så tydelig i morgenlyset. Gubben stod til rors. Skjegget

pekte ut som en kvast. Og sköyta gikk tett oppunder fjellskrenten. Ola og den andre mannen stod ferdige. Der hoppet de i land og begynte å löpe oppover i en gammel skredfure. Gubben satte kurs rett utover.

- Gamlingen! skrek Krilon. Han sprang tvikroket gjennom småskogen etter Martin.

- Ola klarer seg, skrek Martin. Ola klarer seg nok.

Oppe ved tjernet salmet de og slo over i gang. Krilons hjerte arbeidet hardt, kjente han. En smal sti förte ned igjennom skogen på den andre siden mot neste stigning.

-Det var folk uten uniform med, sa Martin helt rolig og vendte sitt lange, mörke ansikt mot Krilon. De er farligst. Du har hört hvorledes de vet å få folk til å snakke.- Nå följer de stranden langs viken, nordover og sörover. Opp i skogen våger de seg ikke : för de har fått hit mere folk. Hvorledes går det ?

- Bra, sa Krilon. Skjönt jeg er litt for feit. Men gamle Tranvåg ?

- Oss greier de ikke å ta. Ikke ennå i alle fall. Vi kan holde oss her i dag. Vi har mat her og i natt treffer vi de andre. Men de prövet nok å gjöre et stort notkast nå.

- Jeg er engstelig for gamlingen, sa Krilon. Jeg er virkelig bekymret.

- Oss kan de ikke ta nå, sa Martin ivrig, som om han hadde villet unngå spörsmålet. Jeg så ingen hunder heller. De bruker iblant å ha med det. Og i morgen er vi langt vekk.

- Martin, sa Krilon, jeg er virkelig engstelig for gamlingen.

Martin drog litt på det. Så sa han rolig?

- Gubben greier seg nok. Du vet han kjenner seg som en misjonær eller emissær. Blant menneskeetere. Han klarer seg. På ett eller annet vis. Ham får de aldri til å snakke.

- Nei, kanskje.

- Synd for sköyta. Men kanskje klarer han den og. Gamle Tranvåg kan så mye og han kjenner kysten her. Hver vik, hver flu og hver holme. Han behöver bare lite på seg selv.

- Om han får anledning til det, sa Krilon. Det er jeg redd han ikke får.

Kanhende. Men de må iallfall organisere sakene först. Det gjör de grundig. Martins tenner glitret.

- Men gården og Sine ? sa Krilon.

Martin nölte med svaret.

- Ja, sa han. Men vi kan gjöre mye nytte ennå.- Gården ? Den brenner de vel. Kanskje ikke. Men de pleier å brenne i slike tilfelle. Det blir hardt for henne og foreldrene hennes. Og for småbarna. Men det er so laga. Det er krig. Og hun vet at Ola behövs. Han er en av dem som behövs nettopp nå. Han er----hele Tranvåg. Hele kysten. Hele Norge.

Martin pustet svært dypt. Så mye hadde den lange, mörke, magre mannen ikke sagt på lang tid.

I löpet av dagen gikk de til neste etappe. Det var småskog, barfjell og småskog igjen. De sov lite. Om natten var de med og transporterte i den mörkeste tiden. Og kassene kröp nærmere sine mål.

Et sted fikk de barbere seg og bytte klær. Der fikk de nye papirer. Det femte dögnet var våpnene i sikkerhet på plassene der de skulle ligge og vente.

Da de skulle skilles i Trondheim, sa Sverre:

- Nå först vet du! Nå har du sett!

- Min gode venn, sa Krilon med noe av den omstendlighet som han aldri helt kunne fri seg for, skjönt han anstrengte seg svært.

Min gode venn, min kamerat og bror. Jeg er en læresvenn hos livets mester, hos menneskene. Jeg har sett deres forberedelsestid og skulle gjerne ytre noen ord om den. Men jeg vil forsöke å fatte meg i korthet og si at den synes meg god. Den er grusom. Jeg har hört at Tranvåg er brent. Sine, barna og foreldrene har måttet reise. Det er hårdt, et brent hjem, men man vil ikke ytre seg mer om det nå.

- Men Ola fikk de ikke tak på?

- Nei, sa Krilon. Og ikke gubben og sköyta heller. Deres hender er så tomme at ingen seierherre noensinne har hatt så tomme hender. Han har hendene fulle av seire, som dundrer og braker og gnisser og smeller, som millioner heljern og skaftestövler kan dundre og brake og gnisle og smelle. Men han har allikevel ikke vunnet noe. Hans hender er tomme.

- I vinter går sköyta - den eller en annen - i samme rute på ny, sa Sverre.

- Det er en slags evighet i det, min gode venn og bror, sa Krilon.

I begynnelsen av august kom Krilon tilbake til Sverige. Han hadde gått en lang og kroket vei. Og han hadde magret 7 kilo, skjönt det ikke syntes mye på ham. Frisk så han ut da han gikk tilbake over grensen.

ooooo000ooooo